

Pregledni rad
UDK 811.163.42'282(091) (497.5-3 Međimurje/Prekmurje)
Primljeno 2017-07-20
Prihvaćeno za tisak 2017-12-18

MEGYIMURSZKI-SZLOVENSZKI — NEVJEROJATNA
SUDBINA “MEĐIMURSKOGA JEZIKA”

(1. dio)

Akoš Anton Dončec, Verica-Ritkarovci (Kétvölgy) / Mađarska

*Na pomoći i savjetima u pisanju ovoga članka najljepše
zahvaljujem prof. dr. sc. Alojzu Jembrihu!*

(A. A. Dončec)

Sažetak

Josip Margitaj (1854.-1934.), učitelj i mađaron, bio je utemeljitelj pojma “međimurskoga jezika”. Godine 1884. počeo je izdavati dvojezični tjednik Međimurje/Muraköz. Jezična inačica, koju Margitaj zove “međimurskim”, zaista u maloj mjeri predstavlja međimurski dijalekt. U većoj mjeri pokazuje jezičnu srodnost s kasnijim djelima kajkavskoga književnog jezika, koja su bila prožeta utjecajem hrvatskoga književnog jezika štokavske osnovice. Neposredan je uzor Margitajevu jeziku bila susjedna slovenska pokrajina u Ugarskoj (danas Prekmurje u Sloveniji i Porabje u Mađarskoj), gdje je stvoren književni jezik prema lokalnom dijalektu u 18. stoljeću, a koji je u Ugarskoj službeno bio nazvan “vendski”; taj se jezik, prema tzv. “vendskoj teoriji”, nastojalo razlikovati od slovenskog jezika.

Po oslobođenju Međimurja (1918.) prestali su pokušaji pisanja “na međimurskome”, za razliku od Prekomurja (slov., Prekmurja), gdje je još bila aktivna lokalna književnost do 1945. godine. Međimursko je pitanje bilo oživljavano u doba mađarske okupacije (1941.—1944.), ponovno zbog propagandističkih i mađarizacijskih ciljeva, kao i 1942. godine, kad su napisane dvije kratke standardne gramatike (međutim, te gramatike nisu mogle stvoriti pravi normativni jezik). Krajem Drugoga svjetskog rata (1939.-1945.) jednom zauvijek dovršeni su “pokus” tzv. međimurskog jezika. Zaista lažan, “međimurski jezik” nema nikakva traga u međimurskoj kulturnoj baštini, dok prekomurski jezik ipak ima živu tradiciju podjednako u Sloveniji i Mađarskoj.

Ovaj rad Akoša Antona Dončeca - čiji je domicil Verica-Ritkarovci (Ketvolgy/Mađarska) - prvi je dio cjelovite studije (u dva nastavka) - koji razmatra program tzv. “međimurskog jezika” Josipa Margitaja, kao i onaj Ferenca Gönczija, u kontekstu prekomursko-kajkavskih povijesnih, književnih i jezičnih veza, zatim mađarsko-hrvatskoga spora o Međimurju, pokušaja mađarizacije u Međimurju, Prekomurju i Porabju – sve do pred Prvi svjetski rat. Rad je na hrvatski preveo dr. sc. Előd Dudás.

Ključne riječi: Josip Margitaj; književni jezik; književnost; mađarizacija; Medjimurje / Međimurje; “međimurski jezik”; Prekomurje /Prekmurje; prekomurski jezik; Porabje; vend-ska teorija

Uvod: prekomursko-kajkavske povijesne, književne i jezične veze

Prije negoli analiziramo veze između prekomurskoga i međimurskoga jezika moramo odgovoriti na pitanje što je uopće prekomurski? Prekomurski je jezik Slovenaca u Prekomurju /Prekmurju i u Mađarskoj (u Slovenskom Porabju), čije su karakterističnosti, među ostalima, uporaba glasa ö, ü i diftonga (npr. *aj, ej, üj, ou*, u pojedinim poddijalektima još i *au, é, öj, uo*).¹

Prekomurski se dijeli na tri dijalekta (gorički ili sjeverni, ravenski ili srednji, dolinski ili južni, *op. a.*) među kojim su samo fonetske razlike, razumljive svim govornicima prekomurštine. Prekomurskim jezikom koristi se oko 110 tisuća ljudi. I još danas je vrlo sličan kajkavštini, prije svega međimurskom i bednjansko-zagorskome dijalektu. Južni poddijalekt prekomurskoga jezika tzv. je dolinski ili markovski poddijalekt koji se govori u okolici Lendave i čini kontinuum s gornjomeđimurskim poddijalektom. U leksiku oba imaju iste germanizme i mađarizme. Nekoliko primjera poklapanja:

gornjomeđimurski	prekomurski	hrvatski
<i>beteg</i>	<i>beteg</i>	<i>bolest</i>
<i>birov</i>	<i>birou</i>	<i>sudac</i>
<i>fačuk</i>	<i>fačuk</i>	<i>kopile</i>
<i>icek</i>	<i>icek</i>	<i>tele</i>
<i>jagar</i>	<i>jager</i>	<i>lovac</i>
<i>lejko</i>	<i>lejko</i>	<i>može</i>
<i>Što?</i>	<i>Što?</i>	<i>Tko?</i>
<i>štrk</i>	<i>štrk</i>	<i>roda</i>
<i>varaš/varoš</i>	<i>varaš</i>	<i>grad</i>
<i>vanjkuš</i>	<i>vankiš</i>	<i>jastuk</i>
<i>vupanje</i>	<i>vupanje</i>	<i>nada</i>
<i>zeti</i>	<i>zeti</i>	<i>uzimati</i>

¹ Zinka Zorko: Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih (2009) str. 286.

Pored toga, prekomurski ima još više karakterističnosti koje ukazuju na srodnost s čakavštinom (prekom.: *Ge/Jes/Dja san*; čak.: *Ja san*; hrv.: *Ja sam*) i štokavštinom (prekom.: *v maloj krčmi*; štok.: *u maloj krčmi*). Ima i više arhaizama, koje su pripadnici pojedinih krivih teorija u jezikoslovlju pokušavali dovoditi u vezu s njihovim neslovenskim podrijetlom prekomurskoga jezika.

Slovinci su u Mađarskoj živjeli u zatvorenoj, siromašnoj i pučkoj zajednici, izolirano od Slovenaca austrijskoga dijela carstva, a ipak su znali za književnost protestantskih slovenskih pisaca.² Jezični i kulturni utjecaj dolazio je do njih od 11. stoljeća, prije svega iz smjera Varaždina i Zagreba.³ Njihovi su svećenici i učitelji potjecali sa spomenutoga područja. Prekomurski su jezik zamjenjivali hrvatskim kajkavskim.⁴ Tradicija pismenosti prekomurskih Slovenaca počinje u 16. stoljeću rukopisnim pjesmaricama. I hrvatskim znanstvenicima predmet su proučavanja tzv. “Prekomurska (martjanska)” i “Nedeliščansko-markiševska pjesmarica”, u kojima pored slovenskih, kajkavskih i gradiščanskih adaptacija pjesama, nalazimo i prijevode mađarskih, njemačkih i slovačkih pjesama.⁵ Jezik tih pjesmarica prožet je kajkavsko-prekomurskim obilježjima, s malo pjesama koje su napisane na “čistom” prekomurskome jeziku. Počevši od Franje Fanceva, hrvatski istraživači *martjansku* i *markiševsku* pjesmaricu interpretiraju kao kajkavske pjesmarice.⁶ Prekomurski pisci nastojali su očuvati čistoću svoga jezika, koja se je ostvarila u 19. stoljeću, ali su za popunjavanje prekomurskoga jezika upotrebljavali i kajkavski književni jezik. Pored hrvatskogakajkavskog i centralnog slovenskog jezika, na prekomurski jezik utjecali su također gradiščansko-hrvatski, mađarski, njemački, latinski, slovački i češki jezik.

Prvu je tiskanu prekomursku knjigu napisao evangelički duhovnik Franc Temlin (?-?) 1715. pod naslovom “Mali katechismus”. U njemu je mnogo kajkavizama, a njegov je jezik originalan prekomursko-slovenski, tj. njegov srednjoravenski poddijalekt,⁷ kojeg se dotiče i dolinski dijalekt (*op. a.*). Kajkavizmi su u Temlinovom katekizmu npr.: *koliko* (prekomurski *keliko, kelko,*

² Viri za zgodovino Prekmurja 1. (2008): 133 - 134.

³ Marko Jesenšek Prekmuriana, (2010): 26.

⁴ Alojz Jembrih: Hrvatsko-slovenske književnojezične veze, (1991): 15 -18.

⁵ Vilko Novak: Martjanska pesmarica, (1997): 374-375; Alojz Jembrih: Nedeliščansko-markiševska crkvena pjesmarica iz 1632. godine, (1994): 79 - 99.

⁶ Franjo Fancev: Tragovima hrvatske kajkavske poezije 16. vijeka, (1935): 165.-168; Franjo Francev: Hrvatska kajkavska poezija prošlih vjekova, (1939): 86 -105; Olga Šojat: Prekmurska pjesmarica I. (1973): 176 - 213; Ivan Zvonar: Kajkavske rukopisne pjesmarice do hrvatskoga narodnog preporoda, (1996): 286 - 288.

⁷ Vilko Novak: Izbor prekmurskega slovstva, (1976): 42.

keuko), *Kristuševoga* (prekom. *Kristušovoga*), *koteri* (prekom. *keri*, *šteri*) itd.⁸

Temlinova knjiga označuje početak prekomurskoga književnog jezika, koji traje sve do kraja Drugoga svjetskog rata (1945). Nakon Temlinovog katekizma izišli su još jedan *bukvar* (Mihael Kotsmar ili Kerčmar (?): *Abeczedarium Szlovenszko*, 1725.) i novi katekizam (Mihael Sever Vanečaj: *Réd zvelicsansztva*, 1747.) s mnogim kajkavizmima u njima. Osnovu prekomurskoga književnog jezika predstavlja prijevod Novoga zavjeta pod naslovom “Nouvi Zákon” (1771.) čiji je prevoditelj bio evangelički svećenik Štefan Küzmič (1723.-1779.). Njegov je prijevod pravo remek-djelo. Prema istraživačima, na Küzmiča je utjecao slovenski prijevod Svetoga pisma Jurja Dalmatina (1547.-1589.),⁹ međutim, možemo primijetiti i snažan kajkavski utjecaj. Küzmič u svome predgovoru Novoga zavjeta govori i o protestantskim hrvatskim prevoditeljima Biblije, kao što su Antun Dalmatin (?-1579.), prekomurski *Dalmata Anton*, Stjepan Konzul Istranin (1521.-1568.), prekomurski *Števan Istvianski* i Juraj Juričić (?-1578.), prekomurski *Jüri Jurjavič*. Küzmič odvaja svoj jezik od jezika Hrvata, kranjskih i štajerskih Slovenaca.¹⁰ Svoj jezik on naziva *starim slovenskim* i ističe važnost književnoga jezika Slovenaca u Ugarskoj, s čime su se mnogi složili.¹¹ U “Nouvome Zákonu” nalazimo više kajkavizama, npr. *koteri*, *bogica*, *dugovanj*, *hižtvo*.¹² Međutim, te su riječi služile zamjenjivanju nepostojećih leksema prekomurskoga jezika.

Sljedeći važni korak prema standardizaciji prekomurskoga jezika bila je djelatnost Mikloša Küzmiča (1737-1804) - nije rođak Štefana Küzmiča - katoličkoga svećenika i dekana, koji je izdao više knjiga uz pomoć biskupa Jánoša Szilyja (1735.-1799.) u Sambotelu (mađ. Szombathely). Na Mikloša Küzmiča su utjecale knjige, npr. djela Nikole Krajačevića (1582.-1653.), koje su dolazile iz Zagrebačke biskupije. Mikloš Küzmič također je prevodio odlomke iz Biblije, koje je izdao pod naslovom “Szvėti evangyeliomi” 1780. godine (prekomurska inačica kajkavskog lekcionara “Szveti evangeliomi”, 1651.). U istoj godini su izišli njegov katekizam (“Krátká summa velikoga katekizmussa”¹³) i udžbenik (“Szlovenszki silabikár”). Godine 1783. izdao je i molitvenik, “Kniga molitvena”, koji je bio popularan i doživio više izdanja te je u velikoj mjeri doprinio razvoju

⁸ Vilko Novak: Kajkavske prvine v prekmurski knjigi 18. stoletja, (1972): 96.

⁹ Vilko Novak: Izbor prekmurskega slovstva, (1976): 51 -52.

¹⁰ Štefan Küzmič: Nouvi Zákon ali Testamentom, (1771./1999): 14.

¹¹ Martina Orožen: Oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika v 19. stoletju. (1996): 121.-151.

¹² Vilko Novak: Kajkavske prvine v prekmurski knjigi 18. stoletja, (1972): 98.

¹³ Također prekomurska inačica Krajačevićeva katekizma “Catechismus puerorum”. (1651) (*op. a.*).

prekomurskoga književnoga jezika.¹⁴ Njegov su drugi udžbenik “ABC kni’sicza za narodni soul haszek” (1790.) koristili u pučkim školama sve do 1868. godine. Ova je knjiga prijevod njemačkog udžbenika “ABC oder Namenbuchlein zum gebrauch der Nazionalschulen in dem Konigreiche Hungarn”.¹⁵ Miklošev jezik smatraju čišćim od jezika Štefana Küzmiča, jer je obogatio prekomurski književni jezik novim dijalektizmima.¹⁶ I M. Küzmič također je upotrebljavao kajkavizme, npr. *blaženstvo*, *bojšto*, *človečanstvo*, *hižni zakon*, itd.¹⁷ koji su služili za nepostojeće prekomurske izraze.

Važno je spomenuti da prekomurski književni jezik nije slijedio izgovaranje prekomurskih dijalekta nego je pokušavao usuglasiti svoje elemente s kajkavskim elementima. To ćemo pokazati uz pomoć konkretnoga primjera. U prekomurskim se dijalektima riječ *duh* izgovara kao *dij*,¹⁸ dočim prekomurski književni jezik umjesto te riječi ima riječ *düh*,¹⁹ što možemo razlagati utjecajem kajkavskoga književnoga jezika. Uskrs se u dijalektu glasi *Vüzen*, ili *Vüzenj*, *Vüzenek*,²⁰ na prekomurskom književnom jeziku *Vüzem*²¹ a kajkavski *Vuzem*.²² Prekomurski književni jezik imao je više razlika od govornoga dijalekta. Dovoljno je podsjetiti na pojednostavljenu uporabu diftonga. Prekomurski su književni jezik koristili u školstvu i bio je jezik vjerske književnosti kao i publicistike. Suvremeni prekomurski pisci pišu prema fonetskoj varijanti svoga narječja u svom zavičaju.

U sljedećim je desetljećima prekomurski književni jezik raširio svoj opus i dosegao više rezultata. Jožef Košić (1788-1867) - čiji je otac došao iz Varaždina u svojstvu učitelja među Slovence u Ugarskoj²³ - uzdigao je prekomurski

¹⁴ Prekomurska inačica Krajačevićeva molitvenika “Molitvene knyisicze”, (1640) (*op. a.*).

¹⁵ Neznani je autor napisao kajkavski udžbenik, koji ima sličan naslov: “ABC Knisicza za potrebnost narodnih skol” (1779) (Alojz Jembrih: Hrvatskokajkavski školski udžbenici, str. 164.). Istraživači još nisu raščistili eventualne veze ovog kajkavskog i Küzmičeva prekomurskog udžbenika (*op. a.*).

¹⁶ Anton Vratuša: O jeziku Mikloša Küzmiča, (2005): 27-28.

¹⁷ Vilko Novak: Kajkavske prvine v prekmurski knjigi 18. stoletja, (1972): 101.

¹⁸ Francek Mukič: Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar, (2005): 75; Franc Novak-Vilko Novak: Slovar beltinskega prekmurskega govora, (2009): 36.

¹⁹ Vilko Novak: Slovar stare knjižne prekmurščine, (2006): 71.

²⁰ Francek Mukič: Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar (2005): 416; Franc Novak-Vilko Novak: Slovar beltinskega prekmurskega govora, (2009): 171.

²¹ Vilko Novak: Slovar stare knjižne prekmurščine (2006): 863.

²² Tomislav Lipljin: Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora, (2002): 1148; Đuro Blažeka-István Nyomárkay-Erika Rác: Rječnik pomurskih Hrvata, (2009): 352; Stanko Vranić: Tak se govori le prinas, (2010): 485.

²³ Jožef Smej: Življenje in pomen Jožefa Košiča, (1994): 53.

književni jezik sa svojim djelima (bonton,²⁴ udžbenik,²⁵ knjiga o mađarskoj povijesti,²⁶ pjesme) iz vjerske književnosti. Prekomurski je književni jezik u Košičevim djelima dosegno vrh stilističkog i izražajnog razvoja.²⁷ Godine 1875. Imre Agustič (1837-1879) osnovao je mjesečnik “Priatelj”, čime se je rodila i prekomurska publicistika.²⁸ Taj je časopis imao pretplatnike i u Međimurju.

Svakako moramo spomenuti i istočno štajerski književni jezik, koji su koristili u susjedstvu Prekomurja i Međimurja. Istočno se štajerski književni jezik obrazovao iz dijalekata Prlekije, Slovenskih Gorica i Radgone. Ima puno sličnosti s kajkavskim i prekomurskim književnim jezikom.²⁹³⁰ Istočnoštajerska pismenost počinje rukopisnom djelatnošću 1570., koja isto tako ukazuje na kajkavski utjecaj, između ostaloga tekst i prisega građanina (iz Ormoža i Velike Nedelje), ili odlomak iz evanđelja po Mateju od ljutomerskog svećenika Andreja Raputha (?-?) iz 1686. ili 1690. godine. Prva je tiskana knjiga izišla 1758., koju je napisao Jožef Plohl (1730.-1800.): *Obchinzka knishiza izpitavanya teh pet glavneh shtukov maloga katekismussa poshtovanoga patra Petra Kanisiussa*.³¹ Nekoji istočnoštajerski intelektualci, kao i spomenuti Plohl, studirali su u Hrvatskoj. A pokušaji za standardizaciju istočno-štajerskog jezika počinju u dvadesetim godinama 19. stoljeća zahvaljujući Petru Dajniku (1787-1873).³² Uz vjerska djela tiskani su i udžbenici te su pokušavali i prijevodom Biblije iako do procvata spomenutog istočno-štajerskog jezičnoga standarda nije došlo, jer je mariborski biskup Anton Martin Slomšek (1800.-1862.) zabranio uporabu Dajnkovog pravopisa, tzv. *Dajničicu* (1838.). Regionalna je književnost na drugom brijegu Mure cvjetala još godinama.

Slovenski izvori naglašavaju spajanje prekomurskoga književnoga jezika s centralno-slovenskim književnim jezikom (tj. današnji standardni slovenski jezik), iako se već od početka približavao kajkavskom književnom jeziku. Košič je bio posljednji prekomurski pisac, koji je još upotrebljavao kajkavizme u svojim djelima. Košič je imao rječnik Ivana Belostenca (1595.-1675.) *Gazophylacium*

²⁴ Zobriszani Szloven i Szlovenka med Mürov i Rábov, 1845. (op. a.)

²⁵ Krátki návuk vogerszkoga jezika, 1833. (op. a.)

²⁶ Zgodbe vogerszkoga králesztva, 1848. (op. a.)

²⁷ Marko Jesenšek: Prekmuriana, (2010): 28.

²⁸ Usp. isto. str. 156.

²⁹ Alojz Jembrih: Hrvatskokajkavsko-slovensko-štajerske veze u Volkmerovo vrijeme (1998) str. 72.-85; Alojz Jembrih: Izvor za proučavanje književno-jezičnih hrvatsko-slovenskih veza u 16., 17. i 18. stoljeću u istočnoj Štajerskoj i Prekmurju, (2005): 186-203.

³⁰ “Prekomurski i istočno-štajerski jezik tvoriju jenu slovensku jezičnu inačicu, koja je ‘istočno-slovenski jezik’ ” - prema Marku Jesenšku.

³¹ Marko Jesenšek: Prekmuriana, (2010): 49.

³² Usp. isto. str. 57.

(1740).³³ Budući da kajkavski književni jezik više nije bio dominantan zbog ilirskoga pokreta, prekomurski su se katolički pisci počeli otvarati prema jeziku štajerskih knjiga, kasnije centralno-slovenskom književnom jeziku.³⁴ S druge strane, evangelički su pisci ostali vjerni svome jeziku i težili su za homogenizacijom, budući da su stvorili nove grafeme (*é* i *ô*) za označivanje diftonga *ej* i *ou*.³⁵ Njihovo odvajavanje od slovenskog i hrvatskog jezika imalo je vjerske razloge, budući da je protestantizam u 19. stoljeću izgubio svoj značaj kod južnih Slavena, tako da većina slovenskih evangelika i danas živi u Prekomurju.

U vremenu revolucije 1848/49. evangelički su Prekomurci stali uz guvernera (vršitelja dužnosti predsjednika) Lajosa Kossutha (1802.-1894.).³⁶ Iako se nisu odrekli svoga slovenstva, ipak se počela širiti *vendska* ili *vendslovenska teorija* o Slovencima u Ugarskoj, prema kojoj njihov jezik nije slovenski i nemaju ništa zajedničkoga s drugim Slovencima, koji žive na *drugom brijegu* Mure.³⁷ Ovu je teoriju podupirao i sam slovenski književni jezik, koji je na putu standardizacije sve više isključivao istočnoslovenske elemente iz književnoga jezika. U Štajerskoj se raširila teorija *vindišar* također protiv kajkavštine, koja je bila slična vendskoj teoriji. Ime duhovnika Janoša Kardoša (1801.-1873.) tijesno je povezano s vendskom teorijom, jer je bio njezin prvi podupiratelj. Mađarska je vlast pokušavala iskoristiti tu vendsku teoriju za podjelu i odnarođivanje slovenskoga naroda. Kardošu je povjereno izdavanje udžbenika sa svrhom jačanja razlika između slovenskoga i prekomurskoga književnoga jezika.³⁸ Ipak, ostaje teško definirati djelo Janoša Kardoša kao rezultat odnarođivanja mađarske politike budući da je pisao na prekomurskom književnom jeziku.

Kardoš je u životu naglašavao pripadnost Ugarskoj i homogenost prekomurskoga književnoga jezika. Među njegovim djelima nalazimo odlomak prijevoda Staroga zavjeta, koji nije postojao na prekomurskome jeziku. Ostaje pitanje, zašto bi Kardoš bio za odnarođivanje svojih zemljaka ako se trudio pisati tako velika djela?

Kardošev jezik i stil otvara mnogo pitanja. Marko Jesenšek³⁹ mu spočitava

³³ Jožef Košič: Življenje Slovencev med Muro in Rabo, (1992): 15.

³⁴ Martina Orožen: Košičev prispevek k zvrstnemu oblikovanju knjižne prekmurščine, (1994): 109-110.

³⁵ Vilko Novak: Izbor prekmurskega slovstva, (1976): 69.

³⁶ Marija Kozar: Etnološki slovar Slovencev na Madžarskem, (1994): 170.

³⁷ Endre Angyal: A vend kérdés, (1996): 71-104.

³⁸ Inače Kardoš koristi takve starije oblike u njegovim knjigama, koji su bili i u staroj kajkavštini, npr. *srdce*. Na stero sze je raztópilo srdce ljudszta. Janoš Kardoš: Moses i Josua (1929): 336. *Gdo je szerdcze chloveka ztvoril?* Od dusnozti kerztchanzke IV. (1840) str. 67.

³⁹Marko Jesenšek: Prekmuriana (2010): 103.

da je obogatio leksik prekomurskoga književnog jezika dijalektizmima umjesto centralno slovenske fuzije. Ta činjenica nikako nije pogrešna, jer i pojedini kajkavski pisci pisali su u duhu čiste kajkavštine, čije su elemente crpili iz živog jezika. Čistom kajkavštinom pisali su autori: Antun Vramec (1538.- 1588.), Juraj Habelić (1609.-1678.), Ignac Kristijanović (1796.-1884.), dok su se drugi pisci, npr. Ivan Pergošić (1521.-1592.), Ivan Belostenec i Pavao Ritter Vitezović (1652.-1713.) jezično otvorili prema čakavštini i štokavštini.⁴⁰ Kardoš ima mnogo nerazumljivih riječi, koje su često puki prijevodi mađarskih riječi i čine se kao umjetne riječi. Prekomurski katolički pisci i Imre Agustič trudili su se oko preuzimanja centralno-slovenskih izraza umjesto prekomurskih dijalektizama. Najvažniji katolički pisci i istodobno politički voditelji bili su Jožef Borovnjak (1826.-1909.) i Franc Ivanocy (1857.-1913.), koji su se približili centralno-slovenskomu jeziku, i borili protiv odnarođivanja i vendske teorije. Hrvatska je orijentacija još uvijek bila aktualna, ali ne nije u istoj mjeri, kao prije nekoliko desetljeća, vjerojatno zbog čvrstog katolicizma u Hrvatskoj (*op. a.*). Pojedini su bili sigurni da je prekomurski jezik most između hrvatskog i slovenskog jezika. Godine 1932., političar i svećenik Jožef Klekl (1874.-1948.), koji se borio za priključenje Prekomurja Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, napisao je članak u zaštitu prekomurskog jezika: “Naš jezik je jako bogat. Jezikoslovci se njemu divijo, čudivajo. Če mi brez toga, ka bi to bogatstvo spravili v književni jezik našega zanemarimo, največšo škodo napravimo ravno književnoma... Naše narečje je most med književnov slovensčinov i srbohrvaščinov. Če ga ne bi bilo, bi se morao zgraditi... Samo dejstvo povdarjam, da se dela po šolaj za popolno obvladanje srbohrvaščine. Zakaj bi mi zato podirali tišti most, šteri nam omogoči prehod k tomi znanji?”⁴¹ Borovnjak je u svojim molitvenicima (*Dühovna hrána* 1868., *Szvéti Angel Csuvár*, 1875.) koristio i hrvatske riječi, npr. *još* (prekom. *ešče*), *kada* (prekom. *gda, kda*). *Boži hram* (prekom. *Boža cerkev*). Već je spomenuti Janoš Kardoš kritizirao takva rješenja, jer ih je držao za tuđice. Borovnjakov suradnik Jožef Bagary (1840.-1919.) koristio je u slovopisu gajicu u svom udžbeniku: “Perve knige – čtenýá za katholičanske vesničke šolé” (1871.). Gajica se raširila u prekomurskim izdanjima, iako je Mađari nisu uveli u škole. Unatoč tomu taj je udžbenik bio popularan među pučanstvom.⁴²

Odredbe za odnarođivanje nisu bile moćne u spomenutom vremenu i imale su malo rezultata. Također, vendska teorija nije bila oštra granica među Slovincima živeći na *dva brijega* Mure. Mnogo autora i izdanja naziva prekomurske Slovence Vendima, kao na primjer i knjiga “Vasvármegye”, gdje ih nazivaju Slovincima.

⁴⁰ Usp. isto, str. 62.

⁴¹ Novine - glasilo Slovenske krajine, 14. 02. 1932, br. 1.

⁴² Marko Jesenšek: Prekmuriana, (2010): 165.

Na primjer, Ferenc Gönczi (1861.-1948.) u monografiji “A zalamegyei vendek” (Vendi u Zalskoj, 1914.), zbog jezične sličnosti, smatra ih rođacima štajerskih Slovenaca.

Istraživači prekomurskih Slovenaca i njihovoga jezika više se zanimaju za veze s centralnim slovenskim jezikom, dok hrvatske veze nisu teme njihovih istraživanja. Prekomursko je područje povezano još i s Gradišćem, jer su na sjevernim djelovima Prekomurja i u Porabju bila znana i gradišćansko-hrvatska izdanja. Također, gradišćanski učitelji i svećenici djelovali su među prekomurskim Slovencima. S druge pak strane, među gradišćanskim Hrvatima možemo naći i Slovenaca. Jedan od najvažnijih gradišćanskih pisaca, Jožef Ficko (1772.-1843.), bio je prekomurski Slovenac. U njegovim djelima možemo vidjeti utjecaj Štefana Küzmiča i Mikloša Küzmiča,⁴³ jer je gradišćanski jezik obogatio prekomurskim slovenskim riječima.

Marko Jesenšek⁴⁴ postavlja pitanje bi li fuzija prekomurskog i kajkavskog jezika ostala očuvana, kada bi kajkavski jezik dalje funkcionirao kao književni jezik? Slovenski su jezikoslovci dugo vremena smatrali prekomurski književni jezik nerazumljivim i zaostalim jezikom te su u njemu vidjeli rezultat separatizma. Prema mišljenju pojedinih ljudi, prekomurski književni jezik ima samo vjerski značaj i tijesno je povezan s vendskom teorijom. Te optužbe korištene su i za pokušaje standardiziranja međimurskoga jezika. Više činitelja podupire mišljenje da se međimursko pitanje razvijalo prema vendskoj teoriji.

1. Život i djelo Josipa Margitaja

Začetnik i utemeljitelj pojma međimurskoga jezika bio je učitelj Josip Margitaj (Majhen). Rođenje 1854. u Južnom Prekomurju, u Črenšovcima, kao sin seoskog učitelja Franca Majhna. Njegovo obiteljsko prezime mađarski izvori navode i kao *Majhon*.⁴⁵ Margitajev otac došao je među Slovence iz Međimurja te je u pučkoj školi u Črenšovcima podučavao na prekomurskome jeziku. Obitelj Majhen uskoro se vratila u Međimurje, a Franc Majhen podučavao je u Pomorju (danas Sveti Martin na Muri) još pola stoljeća. Njegov sin Josip (na međimurskom *Jožef*) odrastao je pored Mure. Hrvatsko Međimurje uvijek je imalo tijesne dodire sa susjednjim slovenskim Prek(o)murjem i štajerskom Prlekijom. Iz Pomorja poticao je još jedan učitelj, Ivan Škvorc, koji je službovao u prekomurskim Martjancima kod Murske Sobote, kasnije u Gornjem Seniku

⁴³ Nikola Benčić: Književnost gradišćanskih Hrvata, (1998): 115.

⁴⁴ Marko Jesenšek: Prekmuriana, (2010): 62.

⁴⁵ József Szinnyei: Magyar írók élete és munkái, (1902): 560.

pored rijeke Rabe. Tamo je bio svećenik Jožef Košič, a obojica su postali poznati po sukobu s vlastima županije Vas koje su ih napadale pod optužbom klevete.⁴⁶

Iznad Svetoga Martina se uzdiže Kapelščak, gdje stoji kapela u čast Sv. Margarite. Prema toj kapelici selo je dobilo mađarsko ime: *Szentmargithegy*. Nije isključeno da je sin učitelja Majhna preuzeo ime *Margitai/Margitaj* po toj kapelici. Pošavši očevim stopama i on je postao učitelj, kantor i profesor glazbe. Njegova je karijera započela u Selnici, potom je od 1879. radio na Pedagoškoj školi u Čakovcu, gdje je i bio ravnatelj od 1890.⁴⁷ Unatoč tome što je obavezni jezik u Pedagoškoj školi bio hrvatski, tj. štokavski književni jezik, taj je nastavni institut u svom planu imao širenje mađarizacije u Međimurju i na cijelome području Južnoga Zadunavlja. Tako je Čakovec postao središte obrazovanja nastavnickoga kadra,⁴⁸ gdje su obrazovali i Slovence.

1.1. Mađarsko-hrvatski spor o Međimurju

U proučavanom je razdoblju već dugo trajala diskusija između Hrvata i Mađara o pripadnosti Međimurja. U Međimurju je stanovništvo bilo pretežito hrvatske narodnosti, a u manjem broju živjeli su tu također Nijemci, Mađari i Slovenci. Upravno je Međimurje pripadalo županiji Zala, a crkvenoupravno Zagrebačkoj biskupiji. Hrvati su željeli pripadnost područja svom upravnome sistemu, dakle Zagrebu, dok su Mađari to odbacivali i željeli crkvenu pripadnost područja biskupiji u Veszprému. Glavni hrvatski argument bilo je hrvatsko stanovništvo Međimurja, dok su Mađari naglašavali upravnu pripadnost, to jest da su Međimurci više naklonjeni Mađarima nego Hrvatima. Mađari su navodili i to da su se Međimurci u ratu 1848/49. borili uz Mađare protiv četa bana Jelačića (1801.-1859.).⁴⁹ Česti je razlog bio isticanje primjera obitelji Zrinski, čije je staro sjedište od 1545. bilo Međimurje, točnije Čakovec te su neki od njih bili oduševljeni mađarski rodoljubi. Godine 1873. urednik novina i odvjetnik Lajos Bátorfi (1835.-1896.) objavio je raspravu o diskusiji pod naslovom “A muraközi kérdés” (‘Međimursko pitanje’), u kojoj je naglasio iste razloge kao drugi mađarski izvori, dočim ništa ne kaže o tome da bi Međimurje bilo jezično ili etničko različito od Hrvata ili kajkavaca.

⁴⁶ Mária Kozár–Ferenc Gyuracz: *Felsőszölnök*, str. 36-39.

⁴⁷ Vladimir Kalšan–Janko Kalšan: *Međimurski biografski leksikon*, (2012): 118.

⁴⁸ József Gulyás: *Adalék a dualizmuskori magyarosítás történetéhez a Muraközben*, (2011): 11.

⁴⁹ Ferenc Gönczi: *Muraköz és népe*, (1895): 59.

1.2. Program međimurskoga književnog jezika

Margitaj je svoj program o međimurskom jeziku započeo 1882. godine. Tada je izdao prvi dio svog udžbenika pod naslovom “Muraközi horvát olvasókönyv” (Međimursko-hrvatska čitanka). Margitaj je podučavao književni jezik, koji se temelji na štokavskome dijalektu, a isto je nastavio i u školi. U tome je vremenu kajkavski književni jezik živio u djelima kajkavskih autora, prije svega, u vjerskim izdanjima. Budući da je Margitajev otac učio u Prekomurju, u slovenskoj jezičnoj okolini, možemo pretpostaviti da je Margitaj vidio uzorak u književnome jeziku sjevernih susjeda Prekomuraca ili gradišćanskih Hrvata. U Črenšovcima, u crkvi, svećenik je bio gradišćanski Hrvat Jakob Sabar (1802./03?-1863.) 1859.-1864. godine,⁵⁰ koji je napisao prekomurski križni put (*Szveta križna pout ali Bridko terplejnye ino szmrt nassega goszpodna Jesusa Krisztussa*, 1850.).⁵¹ Iz Margitajeva djela se vidi da on svoj jezik zove hrvatskim i ne odriče se veza s kajkavštinom. Margitaj je sastavio i džepni rječnik koji je napisan pretežito u duhu štokavskoga književnog jezika (1887.-1889.). U drugom, proširenom izdanju tog rječnika (1909.) tvrdi da se je pokušavao približiti jeziku stanovništva Međimurja: “Književni jezik (znači *štokavski*, op. a.), koji se trenutno koristi u Hrvatskoj, nije bio primaran cilju moje knjige, jer naš narod (*Međimurci*, op. a.) ne razumije riječi toga jezika, ili ne pozna način pisanja nekih riječi. Zato sam morao odabrati jedno narječje, koje ljudi govore i poznaju. Ovo je narječje stari hrvatski književni jezik (*kajkavski*, op. a.), koji narod govori prije svega u Međimurju u njegovom starom obliku.”⁵² Margitaj govori kao da hoće oživjeti, tada već duže vrijeme propadajuću, tradiciju kajkavštine. Reforme (slovopisne) Ljudevita Gaja i program tadašnjega srpsko-hrvatskoga narodnog jedinstva i jezika izazvali su otpor kod mnogih ljudi koji su se bojali bogate čakavske i kajkavske književnosti.⁵³ Margitaj je to iskoristio i sama njegova djelatnost ukazuje na to da su njegove odluke, u manjoj mjeri, služile očuvanju kajkavskoga književnog jezika. U predgovoru svoga rječnika (1909.) Margitaj dodaje da želi probuditi mađarski domorodni osjećaj u hrvatskome stanovništvu. Želi potaknuti da hrvatski jezik uče i mađarski činovnici, učitelji i ostali koji popunjavaju visoke službe i često su u kontaktu s hrvatskim narodom.

⁵⁰ Anton Trstenjak: Slovinci na Ogrskem, (2006): 179.

⁵¹ Ivan Škafar: Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919 (1978): 33.

⁵² Josip Margitaj: Magyar-horvát és horvát-magyar zsebszótár, segédkönyv a horvát és magyar nyelv megtanulására, (1901) III.

⁵³ Alojz Jembrih: Na izvorima hrvatske kajkavske književne riječi, (1997): 292.-293; József Gulyás: Adalék a dualizmuskori magyarosítás történetéhez a Muraközben, (2011): 10.

Najznačajnije djelo međimurskoga jezika postao je tjednik “Medjimurje/Muraköz”, koji je počeo izlaziti 18. svibnja 1884. u Čakovcu. Tjednik je imao dva dijela. Njegov je mađarski dio nosio naslov “Muraköz”, dok se hrvatski dio zvao “Medjimurje”. U prvom je broju Margitaj obrazložio zašto Međimurci trebaju dvojezični tjednik. Međimursko stanovništvo smatra Međimurje za samostalnu “provinciju” zbog višekratnih pripojenja. Prema Margitajevu mišljenju to nije dobro, nego treba jačati mađarsko domorodstvo u Međimurcima, jer je to područje dio Ugarske. Drugi je razlog gospodarski i duševni razvoj, budući da je Međimurje poljoprivredno područje, pa sudeći prema tome, ljudi premalo čitaju. Naglašava kako se mora učiti i obrazovati narod na hrvatskome (međimurskom) jeziku, a mora se naučiti i mađarski.⁵⁴ Margitaj razlaže učenje mađarskoga jezika kao proširenje znanja jezika i izbjegava upotrebu izraza “mađarizacija”.

Margitajev program imao je pristalice. Na primjer, Gjuro Gerenčer i Franjo Glad (1846.-1905.) koji su bili mađaroni. Glad je pisao i beletristiku. Pored tjednika *Medjimurje* nastalo je i drugo izdanje pod naslovom “Međimurski kolendar”, koji je trebao doprinijeti oblikovanju međimurskoga jezika.

Pola godine nakon prvoga broja *Medjimurja*, izišao je prekomurski tjednik “Muraszombat és vidéke” (‘Murska Sobota i njezina okolica’). Vidljive su paralele između tih dviju novina. U prvom broju *Muraszombat és vidéke* piše da je glavni cilj objasniti ljudima važnost poznavanja i učenja mađarskoga jezika, jer to garantira društveno napredovanje i egzistenciju. Svrha novina bila je i obavještavanje ljudi o najznačajnijim okolnim, širim vijestima i događajima.⁵⁵

Oba lista objavljivala su članke na oba jezika, tj. prekomurskom i mađarskom/međimurskom i mađarskom. Unatoč srodnim temama i obliku *Muraszombat és vidéke* razlikuje se od *Medjimurja*. Iako je i *Medjimurje* dvojezični tjednik, samo u listu *Muraszombat és vidéke* nalazimo članke paralelno jedan pored drugoga. Mađarski članci nisu uvijek prevedeni na međimurski, pa je zato tjednik postao jezično neravnomjeran. U početku su članci u listu *Muraszombat és vidéke* objavljivani na dvama jezicima, a nakon nekoliko godina isključivo na mađarskome jeziku. Kvaliteta članaka lista *Medjimurje* nije na nivou članaka *Muraszombat és vidéke* ili drugih prekomurskih novina, kao npr. Agustičevog *Prijátela*.

U tjedniku *Medjimurje* nalazimo gospodarske i političke članke. Gerenčer je u broju na dan 15. listopada 1884. napisao članak o međimurskome voćarstvu pod naslovom “Naši sadovnjaki”. Jezik članaka vrlo je jednostavan i opisan.

⁵⁴ “*Medjimurje* na horvatskom i magjarskom jeziku izlazeći društveni i znanstveni povučljivi list za puk“, 18.V.1884: 5.

⁵⁵ *Muraszombat és vidéke magyar és vend nyelvű vegyes tartalmú hetilap*, 25.XII.1884: 1.

List 5. siječnja 1913. objavljuje raspravu na mađarskome pod naslovom “A téli gazdasági előadások hiányosságai” (‘Manjkavosti u zimskim gospodarskim uslugama’), koja ima i međimursku različicu (“Zimski kvar”), međutim, sadržaj i naslov nisu jednaki. Međimurski tekst je siromašniji u jezičnom pogledu od mađarske verzije. Dvojezični članak “Néhány szó az ipartanonczokról/ Nistera rejcs od vucsecsi na mestrio” bio je objavljen u tjedniku *Muraszombat és vidéke* 12. travnja 1885. godine. Prekomurski prijevod je vjeran originalu i ima svoj stručni leksik.

Ranije je Imre Agustič pisao o događajima u mađarskome saboru (bio je dopisnik županije Vas s mađarskoga sabora). Pored toga pisao je i o gospodarstvu, vanjskoj i unutarnjoj politici te njegova beletristična djela imaju svoju vrijednost, budući da je utemeljio prekomurski publicistički jezik i novi prekomurski književni jezik.⁵⁶ Beletristička djela spomenutog urednika *Medjimurja*, Franje Glada, ne dostižu razinu Agustičevih djela, nego su samo anegdoticne i basnoslovne pripovijetke. Ima i prijevode s mađarskoga jezika, ali i oni su jednostavni.

Jezična inačica, koju Margitaj zove *međimurskim*, zaista u maloj mjeri predstavlja međimurski dijalekt. U većoj mjeri pokazuje jezičnu srodnost s kasnijim djelima kajkavskoga književnog jezika, koja su bila prožeta utjecajem hrvatskoga književnog jezika štokavske osnovice. U leksiku tih članaka pojavljuju se štokavski i kajkavski elementi. Dva primjera:

“Zmožna i čudotvorna Světa Desna, koja si 900 let pazila na tvoju Magjarsku zemlju i občuvala od vnoĝih neprijatelj ah, molimo te, občuvaj i vezda, vu velikih taborskih vremenah, da burno nadvladati mogli naše neprijatelje! A onda pak daj tvojemu orsagu i vu njem stanujućem svakomu narodu mir, zadovoljstvo, dobroti, sreću i podeli tvoj blagoslov svakomu, koj se vu Tebe Sveta Desna zaufa!” (Margitaj J.: Pověst Desne ruke svetoga Stefana kralja magjarskoga, *Medjimurski kalendar*, 1916: 43).

“Kada vura tuće. Gospone! podeli mi srećnu vuru vu življenju i na smerti. - Jošće je vrěme milošće, jošće je dan zveličanja. - Ja hoću posluvati, doklam je dan: ar nadojde noć, vu kojoj nigdo već ne more posluvati.” (Jezuš navučitel naš ili Molitvena knjiga, 1907: 73).

Prema svom programu, *Medjimurje* i *Muraszombat és vidéke* u kraćim člancima obavještavali su o događajima jedan drugoga. *Muraszombat és vidéke* je višeput izvješćivao svoje čitatelje o gradnji učiteljske škole u Čakovcu. Tako i o svečanom polaganju temeljnoga kamena pisali su u kratkom dvojezičnom članku prosinca 1883., u kojem su požurivali završetak gradnje s ciljem da kultura dobije zasluženi centar u regiji. Drugi primjer iz lista, 13. svibnja 1883.,

⁵⁶ Marko Jesenšek: Prekmuriana, (2010): 43.

u kojem pišu o otkrivanju nafte u Gornjem Međimurju: “*Petroleuma iskanci v Nežamurji*. - Vertanje na Selnici i Peklenici vu ednom dobre ide. V Peklenici že z mašinom delajo. Z Budapešta edna tretje družtvo tüdi začne takše iskanje okouli Sveta-Martona. Ti iskajouči se že dober Petroleum naišli tak ka si te tam gor postavlene magazini napunili, ali njega vospravlanje dosta penez košta tak, ka se njim trud ne zaide. To istinsko vretino iščejo. Ton je pitanje med tejmi trejmi družtvami, štere de to najsrečnejše? - Ti tam prebivajouči angluški i nemški delavni palerje pravijo: vrejmena pitanja je, gda se namerijo na tou pravo vretino, tak to delo ne povržejo, nego z vekšov paščlivostjov delati začnejo.” Prekomurski naziv za Međimurje, kod Agustiča je *Medmürje* ali *Medžimurje*, stanovnik pa je *Medžimurjanec*.⁵⁷ Prema ovome broju tjednika *Muraszombat és vidéke* na prekomurskome se reče i *Nežamurje*, u drugim dijalektima *Nedžimurje*, a postoje još izrazi *Nedžimurec* i *nedžimurski*.⁵⁸

Godine 1888. gančanski je učitelj Mikloš Lutar (1851-?), koji je bio nekoliko godina učitelj mađarskog jezika u Rijeci, izdao novi dvojezični mađarsko-prekomurski katekizam. Lutar je bio jedan od katoličkih mađarona i preveo je katekizam za suzbijanje djelatnosti Jožefa Borovnjaka i Franca Ivanocyja. Vjerojatno ga je preveo pod vanjskim mađaronskim utjecajem. Na jednoj stranici katekizma nalazimo mađarski, a na drugoj prekomurski tekst. Prevoditelj u predgovoru katekizma negoduje zbog toga što katolički kler preuzima slova č, š, ž u prekomurske knjige, koje su napisane u mađarskoj abecedi (željeli su upoznati ljude s Gajevom reformiranom latinicom), a time su se htjeli približiti i slovenskom književnom jeziku. Zbog toga se udaljuju Prekomurci (kod njega *Vendi*) od mađarskoga jezika i mađarizacije. Drugo izdanje katekizma iz 1891. bilo je jednojezično, dok je treće izdanje iz 1894. opet dvojezično. Na stranicama Medjimurja bio je objavljen oglas na mađarskom jeziku o izlaženju toga katekizma: “U vendskom (*prekomurskom* - op. a.) je prijevodu izašao egerski mali katekizam. Preveo ga je: Mikloš Lutar, gančanski učitelj. Katekizam je smiselnost sastavljen, na jednoj strani se nalazi mađarski tekst, na drugoj vendski (*prekomurski*, op. a.) prijevod. Prevoditelj je mnogo služio stvari mađarskog jezika, stoga knjiga - zbog dvojezičnog izdanja - može služiti i za vježbanje u prevođenju. Raširenosti i prihvaćanje tog djela pridonijeti će i njegova jeftinost. Cijena: 6 kr.”⁵⁹ Pretpostaviti je da je knjiga bila dostupna i u Međimurju. Ali katekizam nije bio općemiljen u Prekomurju, jer je “silio“ mađarsku sintaksu u prekomurskom jeziku, zbog toga jezik katekizma nije shvatljiv.⁶⁰

⁵⁷ Vilko Novak: Slovar stare knjižne prekmurščine, (2006): 241.

⁵⁸ Franc Novak - Vilko Novak: Slovar beltinskega prekmurskega govora, (2009): 83.

⁵⁹ Medjimurje na horvatskom i magjarskom jeziku izlazeći društveni i znanstveni povučljivi list za puk, 9.XII.1888.

⁶⁰ Jožef Smej: Spremná beseda faksimilam Mále biblie z-kejpami, (2013): 84.

1.2.1. Ferenc Gönczi o Međimurju i međimurskom jeziku (1895.)

Ferenc Gönczi 1895. izdao je monografiju “Muraköz és népe” (‘Međimurje i njegov narod’), u kojoj se u posebnom poglavlju bavi identitetom i jezikom Hrvata. Spomenuti učitelj Lutar dobro je poznao Gönczija i višeput dolazio u Međimurje. I Gönczi je podučavao u prekomurskim i međimurskim selima.⁶¹ Prema Göncziju, Međimurci su razdvojenog identiteta i njihovo je mađarsko domorodstvo slabo. Stanovnici gornjega dijela Međimurja vezuju se za štajerske Slovence, stanovnici centralnog dijela tj. okolice Čakovca, neutralni su, dok su ljudi donjega dijela mađarskog identiteta. Za dokazivanje mađarskog identiteta Međimuraca podsjeća na događaje oslobođilačkoga rata 1848/49., kao i na to da su slavenski nacionalni osjećaji za njih strani.

Gönczijeve tvrdnje čine se pretjeranima, budući da naklonost Međimuraca Mađarima ne može se smatrati dokazom mađarskoga nacionalnog identiteta. U 18. stoljeću brojni su mađarski vlastelini imali udjela u naseljavanju doseljenika na svoja vlastelinstva, koja su u doba Turaka postala pusta ili su jednostavno propala. Vlastelini su novim stanovnicima (Nijemci, Rumunji, južni Slaveni, itd.) često omogućili gradnju škola i crkava u kojima su djelovali učitelji i svećenici, govornici materinskoga jezika doseljenika. U tome je vremenu pripadnost vjerskoj skupini ljudima bila važnija od narodnoga identiteta.⁶² Osobito na manje razvijenim područjima, kao na primjer u Međimurju i Prekomurju. Na to su se nadovezivali i gospodarski interesi, koji su ih povezivali s mađarskim regijama. U tome treba tražiti razlog zašto su se mnogi borili za mađarsku slobodu u ratu 1848/49. godine.⁶³ Stanovnici manje razvijenih područja bili su više naklonjeni jednoj ili drugoj strani, što je ovisilo o tome koja je strana imala više utjecaja na njih. Margitaj je prigodom 20. obljetnice svojih novina tvrdio da je *Medjimurje* bilo uspješno i izvan Međimurja, jer je uspjelo proširiti mađarizaciju također u Slavoniji i Štajerskoj, no za to nema dokaza.⁶⁴⁶⁵ Čak što se mađarizacije slovenske Štajerske tiče, mariborski katolički tjednik *Slovenski gospodar* 24. siječnja 1889. kvalificirao je tjednik *Medjimurje*: “V Čakovci izhaja list, ki nosi ime ‘Muraköz’ in ‘Medjimurje’. List ima dve polovici, prva je madjarska, druga pa je medjimurska, to se pravi: v prvi je beseda madjarska, v drugi pa medjimurska. Le-ta je neka zmes iz slovensčine, hrvaščine in madjarščine. Bog se usmili človeka, ki jo piše!

⁶¹ Betti Nagy: *A Göcseji Múzeum dokumentumai Gönczi Ferenc életrajzához.*, str. 237.

⁶² Csaba Csorba - János Estók-Konrád Salamon: *Magyarország képes története*, (1999): 107.

⁶³ Mária Kozár-Ferenc Gyurác: *Felsőszölnök*, str. 40.

⁶⁴ *Medjimurje* na hrvatskom i magjarskom jeziku izlazeći društveni i znanstveni povučljivi list za puk, 1904. XII. 04.

⁶⁵ *Medjimurje* na hrvatskom i magjarskom jeziku izlazeći društveni i znanstveni povučljivi list za puk, 1896. III. 01: 5.

Ime mu je Margitai Jozsef, kakor se nam pravi, je doma nekje doli pri sv. Marjeti nižje Ptuja in je že torej njegovo ime popačeno, madjarsko. Po svojem poslu pa je učitelj na kr. učiteljši v Čakovci. List izhaja vsako nedeljo na čeli poli in izdaja ga Fischel Fülöp - žid. Kakor je iz lista razvidno, podpira ga ogerska vlada z denarjem, in kar je najhuje, međimurska duhovščina z besedo. Kdor se še spominja ‘Kmetskega prijatla’ v Celji, ta ima pred seboj pravo pravcato podobo ‘Medjimurja’. Naj izvedó naši bralci, kako in kaj da piše ‘Medjimurje’, za to jim podamo iz njega to-le novico: ‘Slobodni zidari. - Pod ovim imenovanjem razumevaju se ona društva, koja vu našoj domovini i povsud po svetu bore se za to, da pritiskano siromaštvo svigdi pravice zadobi, a gizdavo gospodstvo, da se potere Da ne bude po svetu ladalo navilje⁶⁶ bogatih tlačiteljevi, nego da celi svet tak dela i živi, kak pravica božja zapoveda. Slobodni zidari (freimaurer) delovali su do vezda otajno, nu od vezda budu odprto i javno delali a to pod obrambom same vlade. Zastupnik našega ors. spravišča, Stefan Rakovsky, veliki mešter slobodnih zidarov, počel je javno širiti navuke ovoga društva i napravil je javni proglas, koj poziva sve stanovništvo, svekupno ljudstvo na istinsku bratsku ljubav i jednakost veleč: Pod Bogom smo svi jednaki, kak bogati, tak siromaki!’ Tako stoji od besede do besede v 1. listu ‘Medjimurje’ to leto. Mi nismo v tem izpreminili druga, kakor da smo očitne tiskarske pomote popravili ter pristavili ločilke. Kje da se te postavijo, to se je uredniku ‘Medjimurja’ more biti sanjalo kedaj, ali učil se tega ni menda nikoli. Tak ‘navuk’ je njemu brž ko ne ‘navilje’. Od časa do časa nam priđe ‘Medjimurje’ v roke in našli smo že v njem marsikatero debelo, ali take, kakor jo slavni Margitai Jozsef podaje v gorenjih vrstah - take pa še doslej nismo našli. Iz kraja nismo verjeli svojim očem. Ker je pa vendar vse to stalo črno na belem, mislili smo, da ne umejemo prav brluzge ‘Medjimurja’, ali pa je vse to sama tiskarska pomota ter bode že drugo število ‘Medjimurja’ stvar razjasnilo.’⁶⁷ Katolički *Slovenski gospodar* osim mađaronstva Margitajevog tjednika prigovori i njegovomu političnomu nazoru i pravopisu, makar zaluta, kada tvrdi da svećenici u Međimurju širiju propagandu Margitajevog tjednika i vjerojatno samo pretpostavi da Margitaj je iz okolice Ptuja.

Prema Göncziju, međimurski jezik pripada kajkavštini na čijem području ne razumiju štokavštinu.⁶⁸ Zato Međimurci razumiju prekodravski jezik, a književni jezik na štokavštini ne. Gönczi dijeli međimurski dijalekt na dva poddijalekta, na gornjomeđimurski i donjomeđimurski. Realno opisuje karakterističnost

⁶⁶ Brž ko ne je to tiskarska pomota za: nasilje. Tiskarskih pomot je v tem listu sploh toliko, da človek ne zna, koga naj bolj omiljuje, bralce ali urednika. Zadnji kaže pa sicer malo več omike, kakor je ima pri nas lagoden hlapec. *Op. pis.* (bilješka u tjedniku *Slovenski gospodar*, 24.1.1889.)

⁶⁷ *Slovenski gospodar* - list ljudstvu v poduk 1889.1.24: 1-2.

⁶⁸ Ferenc Gönczi: *Muraköz és népe*, (1895): 103.

međimurštine i prikazuje u čemu se razlikuje od štokavskoga dijalekta. Ne govori o tome postoje li razlike između prekodravskoga i međimurskoga dijalekta. Za “najčistiji” smatra donjomeđimurski poddijalekt “koji se razlikuje u riječima, nastavcima i akcentu od hrvatskog književnog jezika.”⁶⁹ Njegove karakteristike uspoređuje s karakteristikama prekomurskoga jezika sa slovenskim štajerskim dijalektima. Zatim istražuje njemački i mađarski utjecaj. Gönczi misli da je taj jezik mješavina međimurskoga kajkavskoga, venskog u Zali (tj. Južnprekomurski, *op. a.*), štajerskog i njemačkoga te mađarskog jezika, a svako selo ima svoj govor. U međimurskim se selima kod Mure, prema Göncziju,⁷⁰ napola govori venski (tj. Prekomurski, *op. a.*), s razlikom da u međimurštini nema diftonga ni glasova *ö* i *ü*. Mađarskom utjecaju posvetio je posebni dio, u kojemu tvrdi: “U nekadašnjim djelima, dokumentima i pismima, koje su pisali Međimurci, na mnogim mjestima nalazimo mađarske riječi, koje su svakako već tada imale hrvatske ekvivalente, ali su se mađarske riječi činile lijepšima, zato što su ih upotrebljavali. Na primjer Katarina Zrinska, r. Frankopan, piše u predgovoru svog molitvenika ‘Putni tovaruš’ (1661) sljedeće riječi: ‘... ni sam hotela ... potrošku engedovati (engedni)’; dalje ‘alduvati (áldani)’, itd.”⁷¹ Međutim, ovo mišljenje Gönczija ne dokazuje mađarizaciju međimurskoga jezika, jer su ove mađarske posuđenice bile poznate na širem području, kao uostalom u prekomurskome književnom jeziku ili u Prlekiji i Slovenskim goricama.⁷² I prekomurski prevoditelj Novoga zavjeta, Štefan Küzmič upotrebljavao je te riječi u svome prijevodu, a slično kao i Primož Trubar (1508.- 1586.), začetnik centralnoslovenskoga književnog jezika, klonio se upotrebe posuđenica (kod Trubara je riječ o njemačkim, dok kod Küzmiča o mađarskim posuđenicama). Postojanje tih riječi bila je karakteristika govornoga jezika,⁷³ iako i kod Trubara nalazimo njemačke posuđenice (*zajčen*; njem.: *das Zeichen*; hrv.: *znak*; danas slov.: *znamenje*). Prisutnost posuđenica možemo razlagati kao rezultat suživota jezika, a ne kao rezultat jezičnopolitičkih interesa. Posuđenice se pojavljuju u jeziku primatelja, u situaciji da određena riječ nema ekvivalenta. To znači da uz pomoć posuđenica, jezik primatelja popunjava prazna mjesta u svome leksiku.

Gönczi spominje i njemačke posuđenice u govoru, u onim selima koja se nalaze bliže štajerske granice,⁷⁴ ali ne naglašava njihovu važnost u istoj mjeri kao kod mađarskih posuđenica, iako je broj germanizama značajan. Prema Gönczijevu

⁶⁹ Usp. isto. str. 104.

⁷⁰ Usp. isto. str. 106.

⁷¹ Usp. isto. str. 106.-107.

⁷² Mihaela Koletnik: Slovenskogoriško narečje, (2001): 229-246.

⁷³ Marko Jesenšek: Prekmuriana, (2010): 99.

⁷⁴ Ferenc Gönczi: Muraköz és népe, (1895): 108.

mišljenju, postoji međimurski književni jezik, iako je leksički siromašan. Prve tragove ovoga jezika traži u kajkavskim knjigama, prije svega u onim djelima koja su napisana ili izdana na tlu Međimurja. Korijene međimurske književnosti vidi u protestantskoj tiskari u Nedelišću, gdje su tiskane, danas već izgubljene, knjige Mihajla Bučića (Mihael, Mihalj Bučić, ?, prije 1540. - ?, krajem 16. st.). Vjerojatno Bučićeve knjige nisu napisane na međimurskom dijalektu, zato što Bučić nikako nije preteča međimurskog jezika. Jedina poznata kajkavska tiskana knjiga, u putujućoj Hoffhalterovoj tiskari u Nedelišću, “Dekretum” je Ivana Pergošića (1574.), koji je danas dostupan u transkripciji i pretisku. “Ukoliko je Gönczi mislio da je izvor međimurske književnosti tiskara u Nedelišću, treba reći da je bio u krivu, budući da Ivan Pergošić nije pisao međimurskim, već kajkavskim jezikom s pravnom terminologijom koji je tada bio razumljiv u Zagrebačkoj biskupiji, napose u Varaždinu (*op. A. J.*)”.

Prema Göncziju, ilirski je pokret potisnuo međimurski i mađarski jezik te je zaustavio njihov razvoj. Pohvalno govori o Margitajevoj djelatnosti, koji je “pionirskim” radom umnogome doprinio rastu međimurskoga književnog jezika, koji prije toga uopće nije postojao, i spriječio širenje misli ilirskoga pokreta.⁷⁵ Na kraju priznaje da je jedini cilj međimurskoga književnog jezika bilo širenje mađarskoga jezika, znači mađarizacija Međimurja, jer to prema njemu daje dobru budućnost Međimurju.⁷⁶

Ni Hrvati nisu bili pasivni, štoviše rasprava se toliko zaoštrila da se nisu mogli koordinirati i to je dovelo do velike nesloge. Margitaj je, prije svega, krajem 19. stoljeća napadao zadravske Hrvate i one Međimurce, koji nisu htjeli učiti mađarski jezik. Njih je smatrao za nemarne.

2. Pokušaji mađarizacije u Međimurju, Prekomurju i Porabju; hrvatske i slovenske protumjere

Protiv djelatnosti spomenutoga Margitaja nastupile su hrvatske novine “Rodoljub”. Bili su povrijeđeni Margitajevim kreiranjem novoga jezika za Međimurje. Pokušavali su ukazati na to da su Margitajeve tvrdnje o širenju kulture i kulturologije samo krinke kojima želi dokazivati prednost mađarskoga jezika te uništiti međimursko hrvatstvo.⁷⁷ One svećenike i intelektualce, koji su bili protiv mađarizacije, podupirali su iz Varaždina i slali im puno hrvatskih beletrističkih

⁷⁵ Usp. isto. str. 108-109.

⁷⁶ Usp. isto. str. 110.

⁷⁷ József Gulyás: Adalék a dualizmuskori magyarosítás történetéhez a Muraközben, (2011): 12.

i publicističkih djela. Margitaj je pokušavao te akcije na svaki mogući način podcijeniti i prikazati ih crnim bojama, dok je svoje rezultate i djela precijenio. Na primjer, kada je intelektualac hrvatskoga podrijetla stupio među mađarone to su prikazivali kao da je time riješeno pitanje mađarizacije Međimurja. Takav je primjer bio i imenovanje svećenika i mađarona Mija Habuša (1873.-1910.) za kapelana u Prelogu.⁷⁸ Također, *Muraszombat és vidéke* oduševljeno je izvješćivao 13.V.1883. da je Ignac Majer, stanovnik u Martjancima, svoje prezime mađarizirao za *Mezei*. Dodaju još da takvu “dobru priliku” mogu slijediti i drugi.

Margitaj nije porekao kako ima takvih osoba u Međimurju koje ne žele biti Mađari i podupiru hrvatsku narodnu misao, ali njihov je broj neznatan u usporedbi s “domorodnim” Međimurcima. No, to nije istina zbog dviju činjenica: hrvatska narodna misao je unatoč teškoćama bila snažnija u Međimurju od mađarske, a broj hrvatskih intelektualaca bio je veći od mađarona. Godine 1904. odvjetnik u Varaždinu, Pero Magdić (1863.-1922.), pokrenuo je list pod naslovom “Naše pravice”, u kojem je htio raskrinkati Margitaja i njegovu djelatnost te proširiti hrvatsku narodnu misao. Margitaj se veoma naljutio zbog mišljenja, ne samo međimurskog nego i prekomurskog svećenstva, da se dozvoljava “zavođenje” hrvatskim i slovenskim “huškačima”. Pritom je nastojao preokrenuti svećenstvo i vjernike nevjerojatnim tvrdnjavama, kao na primjer kad je tvrdio da se papa Lav XIII. (1810.-1903.) odlučio za priključivanje Međimurja Veszprémskoj biskupiji.⁷⁹

Često se naglašavaju negativni utjecaji nasilne mađarizacije u 19. stoljeću, npr. učitelj je u hrvatskim školama tukao djecu koja su se izjasnila Hrvatima, u bogojinskoj je školi (Istočno Prekomurje) učitelj, Mađar Elek Hegedűs, prisilio djecu da isključuju one koji govore prekomurski.⁸⁰ Takvi ispadi ostali su bez uspjeha, jer se narodonosna inteligencija uspjela suprotstaviti težnji asimilacijske politike i njezinim pristašima u siromašnim područjima.

Među mađaronima i pripadnicima hrvatske i slovenske narodne misli bilo je i onih koji su bili vrlo raznorodnog mišljenja. Jedan od njih je bio župnik Vendelin Ratković (1834.-1907.), koji je s jedne strane podupirao izdanje, već spomenutoga, Lutarova dvojezičnog katekizma, štoviše načinio je korekture trećeg izdanja te knjige zbog kvalitete čistijega prekomurskog jezika. S druge pak

⁷⁸ Međimurje na hrvatskom i mađarskom jeziku izlazeći društveni i znanstveni povučljivi list za puk, 9.X.1904.

⁷⁹ Međimurje na hrvatskom i mađarskom jeziku izlazeći društveni i znanstveni povučljivi list za puk, 1.V.1896.

⁸⁰ Imre Szilágyi: A magyarországi szlovénokról, avagy régebbi magyar nevükön a vendus-tótokról, (2003): 83-97.

strane podupirao je i slovensku domorodnu djelatnost Ivanocyja i Borovnjaka te izdanje njihovih djela.⁸¹ Ratkovič je također podupirao uvoz kupljenih knjiga Mohorovoga društva iz Celovca (Klagenfurt) i uvoz hrvatskoštokavskih knjiga, što je bio veliki grijeh u očima mađarona.

Jožef Pustaj (1864.-1934.) bio je kantorski učitelj u selu Martjanci. Njegovo je djelo jako slično Margitajevom. Pustaj je rođen u dolinskim Beltincima na imanju “Pozderec”, a školovao se u učiteljskoj školi u Čakovcu. Vjerojatno je učio na hrvatskom i međimurskom jeziku. Mađarizacija njegovoga imena (Pustaj/Pusztai, to jest “pustarski” na mađarskom jeziku) dobro zrcali njegovo stajalište, ali ipak je surađivao s Borovnjakom i njegovim krugom te je dobro znao hrvatske intelektualce na obim stranama rijeke Mure. Imao je ulogu i u izgradnji Mađarske Sovjetske Republike 1919. godine. Bio je urednik kalendara “Dober pajdaš”, a razvijao je prekomurski jezik i publicistiku. Pisao je na mađarskome jeziku pod pseudonimom *Tibor Andorhegyi* (Andorhegy je pomađarivano ime sela Andrejci, koje se nalazi nedaleko od Martjanca). Njegovo je najvažnije djelo kantorska knjiga “Krcsászsko katholicsanszke cerkvene peszmi” (1893.). U sastavljanju te pjesmarice sudjelovali su i Borovnjak i Bagary. U pjesmarici nalazimo i nekoliko “prenovljenih” pjesama iz *martjanske* pjesmarice. Pustaj u predgovoru svoje pjesmarice spominje da su štajerske slovenske crkvene pjesme vrlo lijepe i slične prekomurskim crkvenim pjesmama, iako se ne mogu natjecati s pobožnosti iznimnih mađarskih pjesama. Zato što ima i dvojezične pjesme, ne u velikom broju, pa se Pustaj se nada da će doći vrijeme kada će svi zajedno slaviti gospodina Boga na zajedničkom jeziku. Kantorska knjiga je veliko djelo prekomurskoga književnog jezika i popularna bila u prekomursko-porabskoj krajini, a domorodni slovenski klerikalci nisu dozvolili ponovno izdanje te knjige. Unatoč par dvojezičnih pjesama, mađaronski značaj te knjige bio neznatan.

Margitaj je volio naglašavati da su pripadnici hrvatske narodne misli podrijetlom s druge strane Drave. Demantirao je da je bilo osoba koje bi se rado borile protiv mađarizacije, a nisu imale prikladnu pozadinu, budući da je Međimurje siromašno poljoprivredno područje,⁸² kao i slovensko područje na sjeveru. Protiv Margitaja je postojao krug međimurskih svećenika koji se je naslonio na Varaždin. Iz Varaždina su dobivali knjige i novine pisane na hrvatskome književnom jeziku. Pored toga su se pomogli i različitim izdanjima, kao na primjer molitvenikom “Jezuš navučitel naš” (1907.). Među svećenicima najvažniji je bio Juraj Lajtman (1883.-1964.) koji je djelovao u Kotoribi u Donjem

⁸¹ Jožef Smej: Skrb dekana Vendela Ratkoviča in dekanijske komisije za čistejši jezik v Málem katekizmu Mikloša Luttarja iz leta 1888, (2001): 87-90.

⁸² József Gulyás: Adalék a dualizmuskori magyarosítás történetéhez a Muraközben, (2011): 18.

Međimurju, koja je, prema Göncziju, od većega mađarskog značaja. Lajtmanovi pomoćnici bili su drugi svećenici Ignacije Lipnjak (1880.-1944.) i Ivan Kuhar (1880.-1941.). Kuhar je podrijetlom bio Slovenac, rođen u Murskoj Soboti (u Prekomurju se njegovo prezime izgovara kao *Kühar*). Školovao se u Varaždinu i Zagrebu, a prije djelovanja u Međimurju služio je u Moslavini.

Lajtman i njegovi prijatelji pred javnost su istupili pisanjem novoga molitvenika pod naslovom “Jezus, ljubav moja” (1912.). Knjiga je imala tri dijela: katekizam, koji je sastavio Kuhar, pobožnosti, koje su djelo Lajtmana i pjesme, koje je uređivao Lipnjak. Molitvenik je napisan na štokavskome književnom narječju i imao je nešto kajkavizama.⁸³ Značajni kajkavizmi knjige su na primjer, *Jezus Kristuš, otec, kaj, šakrament*. Na kajkavski utjecaj ukazuje i upotreba grafema *gj* umjesto *đ*, koji su upotrebljavali u hrvatskome književnom jeziku. Lajtman je očigledno slijedio načela svojih sjevernih suvremenika kada se suprotstavljao Margitaju i sastavio tu knjižicu za svoje ljude na štokavskom, uz upotrebu kajkavizama. Iako prekomurske slovenske katoličke knjige zrcale bolju jezičnu čistost, budući da su katolici iz centralnoga slovenskog jezika posuđivali samo riječi koje su deklinirali prema pravilima prekomurskoga književnog jezika.

S druge strane, nije izostala reakcija mađarona. Naime, Margitaj je tužio Lajtmana za protumađarske i protudržavne akcije, iz razloga što on nije pisao na međimurskom ili mađarskom nego na hrvatskom jeziku, kao i zbog toga što je Lajtman u crkvi pjevao i propovijedao na hrvatskome jeziku. Protiv njega je pokrenut sudski postupak, u kojem je proglašen nedužnim te na koncu ni njegov molitvenik nije zabranjen.⁸⁴ S druge strane, Lajtman je za izdanje pripremio još jedan školski udžbenik (međimurska Biblija), ali to nije ostvareno.⁸⁵

Iz navedenoga se vidi da mađarizacija nije imala značajnije rezultate, a broj onih koji su se željeli mađarizirati, bio je beznačajan. U Murskoj Soboti je, prema podacima popisa stanovništva iz 1910., broj Mađara i Nijemaca bio znatan.⁸⁶ Pretpostavlja se da veći dio tih ljudi nisu bili Mađari, nego mađaronski Slovenci ili Nijemci. S druge pak su strane bili doseljenici. Odnosi su se poslije Prvoga svjetskog rata promijenili. U selima se ne pojavljuju te tendencije. Danas je u Murskoj Soboti prekomurski slovenski govor potisnut u pozadinu i njegovo je mjesto zauzeo slovenski književni jezik ili se koristi mješavina gradskoga prekomurskog narječja i književnoga slovenskog jezika, dočim se u selima još govore prekomurska narječja.

⁸³ Alojz Jembrih: Život horvatskoga jezika u 19. stoljeću, (2011): 449.

⁸⁴ Usp. isto. str. 450.

⁸⁵ Usp. isto. str. 451.

⁸⁶ József Botlik: Nyugat-Magyarország sorsa 1918-1921, (2008): 80.

Činjenica je da nisu bili u idealnoj situaciji zbog mađarskoga političkoga pritiska, ali ako to usporedimo s ruskom i njemačkom situacijom u podijeljenoj Poljskoj možemo reći da nije bilo tragično. Mađarizacija je urodila suprotnostima između Mađara i pripadnika drugih narodnosti te Ugarske i susjednih zemlja. Unatoč tvrdnjama Margitaja i njegovih sumišljenika, nekoliko se Međimuraca i Prekomuraca protivilo nasilnoj mađarizaciji. Krajem zime 1888. Muraszombat és vidéke je u vijesti “Ne bánstsd a magyart!/Mér dáj Vougril!” izvijestio o sljedećem događaju: Janoš Osvatič, stanovnik Tišine, koji je prema riječima časopisa glupi junak, u blizini sela Tropovci oštetio seosku tablu zbog čega je bio osuđen i kažnjen plaćanjem 10 forinti.

Slično kao u Međimurju i na tlu Prekomurja silom su mađarizirani nazivi sela, šuma, brda, polja, itd. U nekim su se slučajevima Mađari trudili prevoditi slavensko ime na mađarski ili pak mu naći slično ime na mađarskome jeziku. Stari mađarski naziv naselja *Pušćine* je bio *Puscsina*, a nova pak *Pusztafa*. Pri tome su izlazili iz riječi *pusztá* (*pustara*), koju su priključili originalnom imenu Puščina. Drugi je primjer mađarizacije naziva sela *Kuršanec* na *Zrinyifalva* iz 1896., zato što je u njemu tragično poginuo hrvatski ban Nikola Zrinski (1620.-1664.) (mađ. *Zrnyi Miklós*). Također u ovome slučaju stari mađarski naziv sela bio je *Kursanez*. U drugim slučajevima nema logike u mađarizaciji. Na primjer, mađarski naziv sela *Grabrovnik* je postao *Gáborvölgy*, koji nema veze s originalnim značenjem tog imena, gdje je polazište naziva sela riječ *grabar*, a ne krsno ime *Gábor* (*Gabrijel*, *Gaber*).⁸⁷ Ima i manje uspješnih prekomurskih i porabskih primjera pomađarivanja - rješavanja ni Jožefa Pustaja/Pozdereca (*pusztai*=*pustarski*) niti Ignaca Mezeja/Majer (*mezei*=*poljski*) ne zrcale realnu sliku. Naziv rodno sela Jožefa Ficka, *Boreča*, promijenjen je u *Borháza*. Naselje se najprije na mađarskome zvalo *Borecsa*, *Boriche*, što može potjecati od pridjeva *borič*⁸⁸ a nikako od mađarske imenice *bor* (vino). Danas porabskome selu Števanovci pripada naselje Otkovci, čiji se naziv u mađarskim izvorima pojavljuje kao *Börgölin*, ali možemo naći i naziv *Otkovci*. Mađarski naziv je 1889. prvo promijenjen na *Balászfalva*, a 1907. na *Ujbalászfalva* (*Balázs*=*Blaž*).⁸⁹ U vezi s tim selom, najnovija je pojava lažno mijenjenje povijesti mađarskoga povjesničara erdeljskoga podrijetla Gábora Balása (1909.-1995.), koji smatra da je to slovensko selo osnovao sekeljski vojvoda koji se zvao Balazs/Blaž prije mađarskoga zauzimanja domovine. Spomenuta stajališta iznio je u knjizi “A székelyseg nyomában” (“U tragu sekeljskog ljudstva”, 1984.). Temelje za takvo

⁸⁷ József Gulyás: Adalék a dualizmuskori magyarosítás történetéhez a Muraközben, (2011): 17.

⁸⁸ Francek Mukič: Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar, (2005): 21.

⁸⁹ Magyar Nagylexikon (2003) str. 689.

nešto nalazimo u lošem mađarskom nazivu slovenskog sela iz 19. stoljeća. Za Otkovce/Börgölin prve podatke imamo iz 16. stoljeća, kao *Bergelen*.⁹⁰ Primjer još najnerazumljivije mađarizacije naziva sela je selo *Puževci*, koje se zove u starim izvorima kao *Puzsóc*, a njegovo je ime mađarizirano u *Pálmafa* (palmovka) iako, naravno, nema palmovke u okolici. Općina Števanovci je 1929. pisala molbu mađarskome uredu, u kojoj moli mađarsku vlast da u pismima koja šalje ljudima napiše i prekomursko ime polja i dr., jer mađarski naziv ne poznaju.

3. Zaoštavanje konflikta i Prvi svjetski rat

Drugoga rujna 1914., malo nakon što je buknuo Prvi svjetski rat, i u Hrvatskoj su se raširile vijesti o uznemirujućem događaju do kojega je došlo u okolici Tišine. Predmet su istraživali Ministarstvo financija, unutrašnjih poslova, obrane, županija Vas i hrvatski ban Ivan Škrlec (1873.- 1951.). Na kraju je predmet pripao zagrebačkome glavnom tužiteljstvu, jer je u njemu bio dotični franjevac Viktor Šbül, koji se u franjevačkom redu zvao *Hustus* ili *Siksto* i bio je član varaždinskoga samostana.⁹¹ Siksto je rođen u zapadnoravenskim Murskim Petrovcima i na dan početka rata, 28. srpnja 1914., vratio se kući. Svoju novu misu održao je 2. kolovoza u tišinskoj župnoj crkvi. U Petrovcima je boravio kod roditelja, gdje je govorio o tome da zna jedno južnoslavensko područje u Hrvatskoj i osobe koje rade na organiziranju zajedničkoga južnoslavenskog kraljevstva. Govorio je i o njihovom radu. To je načuo gederovski učitelj Károly Maár, koji je bio mađarskoga porijekla i javio sucu Ferencu Őriju, također mađarskog porijekla, u Sodišnicima. Őri je tu informaciju predao vlastima. Tada Siksto već nije bio u Murskim Petrovcima, jer se 10. kolovoza vratio u Varaždin,⁹² iako je svoje tvrdnje dan prije povratka ponovo izrekao u krčmi Žokš u Tišini. Őrijevi izvještaj spominje da je Siksto sigurno bio odgojen u slavenskome duhu.⁹³ Nastavak stvari nije nam znan.

Preveo na hrvatski: dr. sc. Előd Dudás

Napomena:

Prvi dio opsežnog istraživanja mladog autora Akoša Antona Dončeca (čiji je domicil Verica-Ritkarovci /Ketvolgy u Mađarskoj) o fenomenu tzv. “međimurskog jezika” objavljujemo kao jedan od rezultata filološkoga programa *Kajkavskoga spravišča* “Jezičnica kajkaviana”. Recenzenti i mentori bili su mu ugledni znanstvenici prof. dr. sc. Alojz Jembrih i prof. dr. sc. Đuro Blažeka. Drugi dio rada objavljujemo u nastavku, tijekom godine (*op. ur.*).

⁹⁰ Marija Kozar: Etnološki slovar Slovencev na Madžarskem, (1996): 142.

⁹¹ Viri za zgodovino Prekmurja 2. (2008): 265.

⁹² Usp. isto. str. 266.

⁹³ Usp. isto. str. 267.

Literatura

- Angyal, Endre (1996): A vend kérdés, Košičev sklad Budimpešta, ISBN 963-04-6355-5 (str. 71-104.)
- Az Őrség és a Vendvidék (2004), Kalauz turistáknak és természetbarátoknak, B.K.L. Kiadó Szombathely, ISBN 963-8638-3-7-3 (str. 55.)
- Balogh, Gyula–Szluha, Márton (1999): Vas vármegye nemes családjai, Heraldika Kiadó Budapest, ISBN 963-85853-9-0 (str. 222-223)
- Benčić, Nikola (1998): Književnost gradišćanskih Hrvata, Zagreb, ISBN 953-6260-05-0 (str. 115-225.)
- Blažeka, Đuro – Nyomárkay, István – Rác, Erika (2009): Rječnik pomurskih Hrvata, Tinta könyvkiadó Budapest, ISBN 978-963-9902-19-0 (str. 352.)
- Botlik, József (2008): Nyugat-Magyarország sorsa 1918-1921, Magyar Nyugat Könyvkiadó, Vasszilvág, ISBN 978-963-87612-3-1 (str. 80, 82, 89)
- Bunjac, Branimir–Stevanović, Marijeta – Vegh, Ivona (2013): Gramatike “međimurskoga” jezika iz 1942. godine, Filologija 61, Zagreb (str. 71, 72, 73, 79-80, 81, 83, 85, 87, 88, 90)
- Christ, Ivan (1942): A muraközi nyelv nyelvtana, A Muraközi Közművelődési Egyesület, Csáktornya kiadása, Egyházmegyei Könyvnyomda, Veszprém (str. 3.)
- Csorba, Csaba – Estók, János – Salamon, Konrád (1999): Magyarország képes története, Magyar Könyvklub Budapest, ISBN 963-548-961-7 (str. 107, 192, 207)
- Doncsecz, Etelka (2009): Deportálások a szentgotthárdi járásból az 1950-es években, Vasi honismereti és helytörténeti közlemények 2009/3 (str. 76-89)
- Durič, Janko (2004): Jezikovna analiza nagrobnih napisov v Porabju in na Goričkem, diplomsko delo mentorica: zasl. prof. dr. Zinka Zorko, izred. članica SAZU; somentorica: izred. prof. dr. Marija Stanonik, Maribor, junij 2004. (str. 1)
- Fancev, Franjo (1935): Tragovima hrvatske kajkavske poezije 16. vijeka, Ljetopis JAZU 48. (str. 165-168)
- Fancev, Franjo (1939): Hrvatska kajkavska poezija prošlih vjekova, Ljetopis JAZU 51. (str. 86-105)
- Ftičar, Jože (2006): Jožef Sakovič – veščak prekmurskega jezika, Jožef Sakovič graditelj in buditelj, Turnišče, ISBN 961-238-836-9 (str. 43-46)
- Fujs, Metka (1997): Osvoboditev ali okupacija, Madžari, Vendi ali Slovenci, Pokrajinski Muzej Murska Sobota, Katalog stalne razstave, Murska Sobota, ISBN 961-90438-1-2 (str. 297-306)
- Göncz, László (2001): A muravidéki magyarság 1918-1941, Magyar nemzetiségi Művelődési Inézet, Lendva, ISBN 961-6232-17-7 (str. 59)
- Gönczi, Ferenc (1895): Muraköz és népe, Boruth nyomda Budapest (str. 59, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110.)
- Gulyás, József (2011): Adalék a dualizmuskori magyarosítás történetéhez a Muraközben, Horvátországi magyarság, Huncro Médiaközpont Kft., ISSN 1218-1269 (str. 10, 11, 12, 18.)
- Hadrovics, László (1974): Schriftum und Sprache der burgenländischen Kroaten im 18. und 19. Jahrhundert, Akadémia Kiadó Budapest, ISBN 963-05-0093-0 (str. 38-39)
- Haller, Jenő Laposi (1942): Gyakorlati muraközi nyelvtan, Muraközi Katolikus Könyvnyomda, Csáktornya (str. 3-6, 7-9, 35)
- Jembrih, Alojz (1991): Hrvatsko-slovenske književnojezične veze, TIZ Zrinski Čakovec, ISBN 978-867-00307-3-2 (str. 15-18)
- Jembrih, Alojz (1994): Nedelišćansko-markiševska crkvena pjesmarica iz 1632. godine

“Radovi” Zavoda za znanstveni rad, br. 6-7, HAZU, Varaždin (str. 79-93)

Jembrih, Alojz (1996): Hrvatskokajkavski školski udžbenici, Kajkaviana Croatica, Zagreb, ISBN 953-6040-04-2 (str.164.)

Jembrih, Alojz (1997): Na izvorima hrvatske kajkavske književne riječi, Zrinski d.d. Čakovec, ISBN 953-155-040-9 (str. 292-293)

Jembrih, Alojz (1998): Hrvatskokajkavsko-slovensko-štajerske veze u Volkmerovo vrijeme, Volkmerjev zbornik, referati s simpozija v Destniku, ur.: Jože Lipnik, Zora, Slavistično društvo Maribor (str. 72-85)

Jembrih, Alojz (2005): Izvor za proučavanje književno-jezičnih hrvatsko-slovenskih veza u 16., 17. i 18. stoljeću u istočnij Štajerskoj i Premurju. Ur.: Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost. Zbornik mednarodnega znanstvenega srečanja, Murska Sobota 14. in 15. julij 2003, ur.: Jože Vugrinc, Murska Sobota (str. 186-203)

Jembrih, Alojz (2006): Jožef Sakovič – pridigar na južnem Gradišćanskem, Jožef Sakovič graditelj in buditelj, Turnišče, ISBN 961-238-836-9 (str. 47-54)

Jembrih, Alojz (2011): Život horvatskoga jezika u 19. stoljeću, Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzoru: II zbornik radova sa znanstvenih skupova Krapina 2007., 2008. i 2009. godine. Hrvatska udruga Muži zagorskoga srca, Zabok, ISBN 978-953-97412-9-5 (str. 449-451)

Jerič, Ivan (2011): Zgodovina madžarizacije v Prekmurju, Murska Sobota (str. 62-66)

Jesenšek, Marko (2010): Prekmuriana, Balassi Kiadó, Budapest, ISBN 978-963-506-846-3 (str. 26, 28, 45, 49, 57, 62, 64, 99, 103, 113-121, 122, 139, 141, 144-153, 154, 165)

Jezuš navučitel naš ili Molitvena knjiga, vu kojoj zvun kerščanskoga navuka nahadjaju se pobožne i obrativne molitve vu vseh življenja prilikah i dogodjajih. S pridavkom pobožnosti putnika Marianskoga, osobito vsem pobožnem Mariu Bistričku pohadjajućem, potrebnoga. Deveto izdanje s-kipi, s-duhovnum stražum, križnim putem, razlučnemi litaniami, popevkami i t. d. Z-dopusćenjem duhovnoga poglavarstva. U Zagrebu, 1907. Troškom i nakladom V. Kohaneka (str. 73)

Josipović, Damir (2016): Porabski Prekmurci in meje Prekmurja, ANALI PAZU HD, let. 2. 1/2016 (str. 23. 25.)

Just, Franci (2006): Med verzuško in pesmijo, Poezija Prekmurja v prvi polovici 20. stolecja, Franc-Franc Murska Sobota, ISBN 961-219-025-9 (str. 74-80)

Just, Franci (2006): Panonski književni portreti 1. Franc-Franc Murska Sobota, ISBN 961-219-093-3 (str. 68, 75-80, 130-131, 179-183)

Just, Franci (2012): Leposlovna beseda Jožefa Klekla, Jožef Klekl ml. zbornik, Dolenci, ISBN 978-961-269-920-8 (str. 82-97)

Kalšan, Vladimir–Kalšan, Janko (2012): Međimurski biografski leksikon, Čakovec, ISBN 978-953-98293-2-0 (str. 118, 200-201)

Kardoš, Janoš (1929): Moses i Josua, Petére knige Mosesa i knige Josue ali Glávni Tál Szvétoga Piszma Sztároga Zakona. Prilo’zba “Düsevnoga líszta”. Štampano v Prekmurski Tiskami v Murski Soboti 1926-1927. (str. 336)

Koletnik, Mihaela (2001): Slovenskogoriško narečje, Maribor, ISBN 978-961-632-004-7 (str. 229-246)

Košič, Jožef (1845): Zobriszani Szloven i Szlovenka med Múrov i Rábov, Nájde sze v-Körmendíni pri Udvary Ferenci Knigovezari (str. 72)

Košič, Jožef (1992): Življenje Slovencev med Muro in Rabo, Izbor del Budimpešta, ISBN 963-04-2096-1 (str. 15)

Kozar, Marija (1996): Etnološki slovar Slovencev na Madžarskem/A magyarországi szlovének néprajzi szótára, Monošter-Szombathely, ISBN 963-7206-620 (str. 142, 170.)

Kozár, Mária–Gyurác, Ferenc: Felsőszölnök, Száz magyar falu könyvesháza Kht., ISBN 963-9287-20-2 (str. 36, 38, 39, 40, 104)

Kranjec, Miško (2008): Potnik pod večer, Franc-Franc, Murska Sobota, ISBN 978-961-255-007-3 (str. 10-16, 17)

Kuzmič, Franc (1999): Bibliografija prekmurskih tiskov 1920-1998, Založba ZRC. Ljubljana, ISBN 961-6182-78-1 (str. 9-21)

Küzmič, Števan (1771/1999): Nouvi Zákon ali Testamentom Goszpodna nasega Jezusa Krisztusa zdaj oprvics z Grcskoga na sztári szlovenszki jezik obrnyeni 1771. Faksimile po izvodu NUK R 10262. ISBN 961-6138-36-7 (§14.)

Lipljin, Tomislav (2002): Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora, Garestin d.o.o. Varaždin, ISBN 953-97673-1-8 (str. 1148)

Magyar Nagylexikon (2003) XVII. (Szp-Ung). Főszerk. Bárány Lászlóné, Magy Nagylexikon kiadó Budapest, ISBN 963-925-717-6 (str. 869)

Margitaj, Josip (1901): Magyar-horvát és horvát-magyar zsebszótár, segédkönyv a horvát és magyar nyelv megtanulására. Második bővített kiadás, Nagy-Kanizsa Fischel Fülöp könyvkiadása 1901. (str. III)

Megyimurszká brazdá, 27. 12. 1943. Odg. ur. Polcsinszky Jenő Csáktornya (str. 16)

Medjimurski kolendar za prestupno ljeto 1916. za medjimurski puk sastavil Margitai Jožef. Nakladom knjižare Filipa Fischela (Strausz Sándor) Csáktornya (str. 43)

Melich, János (1903): A magyarországi vend (szlovén) nyelvű irodalom bibliográfiája, Athenaeum Budapest (str. 1)

Mikola, Sándor–Melich, János (1919): Vend honfitársaink! Budapest (str. 8-11, 22, 23)

Mikola, Sándor (1928): A vendség multja és jelene, a szerző kiadása, Kókai Lajos bizománya, Budapest (str. 5, 6, 7, 9, 10-12, 14-17, 19, 22, 26, 28-30)

Mukič, Francek (2005): Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar, Szignatúra Nyomda és Kiadó Kft. Szombathely, ISBN 963-217-762-2 (str. 21, 75, 416)

Muravölgyi, J. (1929): Muraköz és a horvátok, A "Muraközi Szövetség" kiadása, Eggenberger-féle könyvkereskedés Rényi Károly IV. Kossuth Lajos utca 2. szám (str. 2, 5-6, 8-9, 13-14, 17-18, 27, 35)

Nagy, Betti (1996): A Göcseji múzeum dokumentumai Gönczi Ferenc életrajzához, Zalai Múzeum 6. Zalaegerszeg, ISSN 0238-5139

Nagy Világ világirodalmi folyóirat, LII. Évfolyam, 10. szám 2007. október (str. 833-834)

Novak, Franc–Novak, Vilko (2009): Slovar beltinskega prekmurskega govora, Pomurska založba Murska Sobota, ISBN 978-961-249-068-3 (str. 36, 83, 171)

Novak, Vilko (1972): Kajkavske prvine v prekmurski knjigi 18. stoletja, Slavistična revija, Letnik 20/1972, Št. 1. januar-marec (str. 96, 98)

Novak, Vilko (1976): Izbor prekmurskega slovstva, Zadruga Katoliških Duhovnikov, Ljubljana (str. 7-11, 42, 51-52, 69)

Novak, Vilko (1997): Martjanska pesmarica, Založba ZRC. Ljubljana, ISBN 961-6182-27-7 (str. 15, 37-39, 374-375)

Novak, Vilko (2004): Zgodovina iz spomina, polemika o knjigi Tiborja Zsige Muravidéktől Trianonig/Történelem emlékezetből, polémia Zsiga Tibor Muravidéktől Trianonig című könyvéről, Založba ZRC. Ljubljana 2004. ISBN 961-6500-34-1 (str. 7-9, 34-40, 44-76, 82-86, 111, 130, 132)

Novak, Vilko (2006): Slovar stare knjižne prekmurščine, Založba ZRC. Ljubljana, ISBN 961-6568-60-4 (str. 71, 241, 863)

Orožen, Martina (1994): Košičev prispevek k zvrstnemu oblikovanju knjižne prekmurščine, Košič in njegov čas, Zbornik razprav o Jožefu Košiču, Košičev sklad, Budimpešta, ISBN 963-04-4219-1 (str. 109-110)

- Orožen, Martina (1996): Oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika v 19. stoletju, Filozofska Fakulteta, Znanstveni Inštitut Filozofske Fakultete Univerze v Ljubljani, ISBN 978-961-6200-16-5 (str. 121-151)
- Pavel, Avgust (1976): Válogatott tanulmányai és cikkei, Szombathely (str. 66, 68)
- Smej, Jožef (1994): Življenje in pomen Jožefa Košiča, Košič in njegov čas, Zbornik razprav o Jožefu Košiču, Košičev sklad, Budimpešta, ISBN 963-04-4219-1 (str. 53)
- Smej, Jožef (2001): Skrb dekana Vendela Ratkoviča in dekanijske komisije za čistejši jezik v Málem katekizmusu Mikloša Luttarja iz leta 1888, Slavistična revija 49, 2001. (str. 87-90)
- Smej, Jožef (2013): Spremna beseda faksimilam Mále biblije z-kejpami (1898), Murska Sobota, ISBN 978-961-269-961-1 (str. 84)
- Szilágyi, Imre (2003): A magyarországi szlovénokról, avagy régebbi magyar nevükön a vendus-tótokról, Limes Tatabánya 16. 2003. 3. (str. 83-97)
- Szinnyei, József (1902): Magyar írók élete és munkái I-XIV, Budapest Hornyánszky 1891-1914. (str. 560)
- Šebjanič, Franc (1967): Razvoj slovensko-madžarskih kulturnih stikov v luči znanstvenega sodelovanja Oszkárja Asbótha in Avgusta Pavla, Avgust dr. Pavel Murska Sobota Szombathely (str. 17)
- Škafar, Ivan (1978): Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919, Ljubljana (str. 33)
- Šojat, Olga (1973): Prekmurska pjesmarica I. (S izborom iz pjesama), Forum 12/7-8. (str. 176-213)
- Štumpf, Peter (2002): Jožef Klekl st. kot publicist v prizadevanju za ohranitev katoliške vere v Slovenski krajini (Prekmurju), doktorska disertacija mentor: prof. dr. Vinko Potočnik, somentor: prof. dr. Bogdan Kolar, Ljubljana avgust 2002. ISBN 961-211-373-4 (str. 136)
- Titl, Julij (1970): Murska republika 1919, Pomurska založba Murska Sobota (str. 123)
- Trstenjak, Anton (2006): Slovenci na Ogrskem, Narodopisna in književna črtica, Pokrajinski Arhiv Maribor, ISBN 961-6507-09-5 (str. 179, 187)
- Veliki Kalendar Najsvetejšega Srca Jezušovoga na 1915-to leto (str. 35-105)
- Viri za zgodovino Prekmurja 1./Források a Muravidék történetéhez 1. (2008) Zbirka dokumentov, Szombathely-Zalaegerszeg, ISBN 978-963-7227-19-6 Ö (str. 111-112, 133-134, 139-141)
- Viri za zgodovino Prekmurja 2./Források a Muravidék történetéhez 2. (2008) Zbirka dokumentov, Szombathely-Zalaegerszeg, ISBN 978-963-7227-19-6 Ö (str. 265., 275-278, 281-285, 295, 320-321)
- Vranić, Stanko (2010): Tak se govori le prinás, Zagreb, ISBN 978-953-56346-0-7 (str. 485)
- Vratuša, Anton (2005): O jeziku Mikloša Küzmiča, Pisec sedmerih luči, zbornik s simpozija o Miklošu Küzmiču, Murska Sobota, ISBN 961-90588-2-8 (str. 27-28.)
- Zelko, Ivan (1982): Historična topografija Slovenije I, Prekmurje do leta 1500, Pomurska Založba Murska Sobota (str. 24, 69)
- Zorko, Zinka (2009): Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih, Zora 64. Bielsko-Biala, Budapest, Kansas, Maribor, Praha, ISBN 978-961-6656-37-5 (str. 285, 286)
- Zver, Stanislav (2001): Jožef Klekl prekmurski Čedermac, Ognjišče, Koper, ISBN 961-6308-62-9 (str. 63, 78-79, 83-100, 111-113)
- Zvonar, Ivan (1996): Kajkavske rukopisne pjesmarice do hrvatskoga narodnog preporoda, Kajkaviana Croatica, Zagreb ISBN 953-6040-04-2 (str. 286, 288.)
- Zvonar, Ivan (1993): Rukopisne pjesmarice sjeverozapadne Hrvatske, Kaj, god. XXVI, 1 (1993), Kajkavsko spravišće, Zagreb (str. 21-44)
- Zvonar, Ivan (2017): Povijesni zaokret u proučavanju starije kajkavske književnosti [S posebnim obzirom na znanstveni rad Alojza Jembriha – uz životnu mu 70-ljetnicu], Kaj, god. L, 5-6 (2017), Kajkavsko spravišće, Zagreb (str. 28, 33, 35)

MEGYIMURSZKI-SZLOVENSZKI – INCREDIBLE FATE OF THE “MEĐIMUREAN LANGUAGE”

(Part 1)

By *Akoš Anton Dončec, Verica-Ritkarovci (Ketvolgy)/Hungary*

Summary

Josip Margitaj (1854 – 1934), teacher and pro-Hungarian/Unionist, was the promoter of the term “Međimurean language”. In 1884 he began publishing the bilingual weekly Medjimurje/Muraköz. The language concept he calls “Međimurean” does actually represent the Međimurean dialect in a minor segment. To a greater extent it has linguistic similarities with subsequent works written in the Kajkavian literary language that was highly influenced by the Croatian Štokavian based literary language. The direct model for Margitaj’s language was the neighboring Slovenian region in Hungary (now Prekomurje in Slovenia and Porabje/Raba Region in Hungary), where a literary language had been construed on basis of the local dialect dating from the 18th century, officially named in Hungary as Wendish. Efforts were made to distinguish this language from the Slovenian language according to the so-called “Wendish Theory”.

After the liberation of Međimurje (in 1918), there were no further efforts to write in “Međimurean”, while local literature was actively promoted in Prekomurje until 1945. The Međimurean issue was rekindled in the period of the Hungarian occupation (1941 – 1944), once again for propaganda and Hungarization goals, and also in 1942 when two short standard grammars were written (however, those two grammars could not create a real normative language). By the end of Second World War (1939 – 1945), the so-called experiments with the “Međimurean language” were terminated once and for all. The actually false “Međimurean language” has left no trace in Međimurean cultural heritage, whereas the “Prekomurski language” still has a live tradition, to an equal extent both in Slovenia and Hungary.

This work by Akoš Anton Dončec, whose domicile is Verica-Ritkarovci (Ketvolgy/Hungary), is the first part of an overall study (consisting of two parts) that evaluates the program of both Josip Margitaj’s, as well as that of Ferenc Gönczi’s so-called “Međimurean language” in the context of Prekomurje-Kajkavian historical, literary and linguistic ties, the Hungarian-Croatian dispute on Međimurje, Hungarization attempts in Međimurje, Prekomurje and Porabje – up to the First World War. The paper was translated into Croatian by PhD Előd Dudás.

Key words: Josip Margitaj; literary language; literature; Hungarization; Međimurje/Međimurje; “Međimurean language”; Prekomurje /Prekmurje; “Prekomurski language”; Porabje/Raba Region; Wendish theory